

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 1-5/65

Ministru kabinetam

Par COVID-19 atbalsta (granta) atteikuma nosacījumiem

Izskatot privātpersonas (uzņēmuma) iesniegumu par Ministru kabineta 2020. gada 10. novembra noteikumu Nr. 676 "Noteikumi par atbalstu Covid-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai" (turpmāk arī – Noteikumi Nr. 676) 16.5. apakšpunktu, esmu konstatējis, ka tas neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam.

[1] Noteikumu Nr. 676 16.5. apakšpunkts paredz: *“Atbalstu nepiešķir, ja uzņēmums vai tā valdes loceklis iepriekšējā gadā un iesnieguma izvērtēšanas brīdī ir sodīts par pārkāpumu, kas attiecas uz uzņēmuma nodokļu saistībām, pārkāpumiem muitas jomā, vai par darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumu, izņemot gadījumu, ja par atsevišķu pārkāpumu ir piemērots brīdinājums vai naudas sods, kas nepārsniedz 151 euro, un gada laikā sodu kopsumma nepārsniedz 500 euro.”*

Noteikumu Nr. 676 16.5. apakšpunkts Noteikumos Nr. 676 iekļauts ar Ministru kabineta 2020. gada 1. decembra noteikumiem Nr. 725 "Grozījumi Ministru kabineta 2020. gada 10. novembra noteikumos Nr. 676 "Noteikumi par atbalstu Covid-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem apgrozāmo līdzekļu plūsmas nodrošināšanai"¹, kas stājās spēkā 2020. gada 2. decembrī.

Minēto grozījumu sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) norādīts: *“2020. gada 26. novembrī Krīzes vadības grupas uzņēmējdarbības veicināšanai ietvaros notika konsultācijas ar uzņēmēju pārstāvošajām organizācijām par atbalsta programmas nosacījumiem, tika nolemts, ka atbalsts apgrozāmo līdzekļu plūsmas kompensācijai ir būtisks visās nozarēs, ņemot vērā, ka Covid-19 krīze skar visus uzņēmumus. Līdz ar to nolemts, ka MK Noteikumos Nr. 676 ir veicami grozījumi, saglabājot valsts atbalsta normas un izslēdzot normas, kas paredz nozaru ierobežojumu. (..) ņemot vērā paplašināto MK Noteikumu Nr. 676 tvērumu, precizētas normas, kas striktāk ierobežo*

¹ <https://likumi.lv/ta/id/319138>

uzņēmumu dalību atbalsta programmā attiecībā uz to saistību izpildi pret valsti, t.i., noteikts ierobežojums saņemt atbalstu, ja uzņēmums vai tā valdes loceklis iepriekšējā gadā un iesnieguma izvērtēšanas brīdī ir sodīts par pārkāpumu, kas attiecas uz uzņēmuma nodokļu saistībām, pārkāpumiem muitas jomā, vai par darba tiesisko attiecību regulējošo normatīvo aktu pārkāpumu, izņemot gadījumu, ja par atsevišķu pārkāpumu ir piemērots brīdinājums vai naudas sods, kas nepārsniedz 151 euro, un gada laikā sodu kopsumma nepārsniedz 500 euro.”²

[2] Satversmes 1. pants nosaka: “*Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.*” Šajā normā nostiprinātais demokrātiskas republikas jēdziens ietver valsts varas pienākums savā darbībā ievērot tiesiskas valsts pamatprincipus³. Tiesību doktrīnā atzīts, ka demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galīgais mērķis ir taisnīgums, tā nodrošināšana. Lai taisnīgums tiktu īstenots katrā konkrētā lietā, jābūt izpildītiem vairākiem nosacījumiem, proti, jānodrošina:

- 1) saskaņa un līdzsvars;
- 2) vienādos un salīdzināmos apstākļos esošu personu vienlīdzība un
- 3) labumu sadale proporcionāli nopelniem.

Tikai tad, ja valsts darbība konkrēta jautājumā risināšanā atbilst visiem šiem kritērijiem, taisnīgums ir nodrošināts⁴.

Uzskatu, ka, pieņemot Noteikumu Nr. 676 16.5. apakšpunktu, nav ievērots taisnīguma princips.

[2.1.] Pirmkārt, aplūkojot Noteikumu Nr. 676 16. punkta noteikumus, konstatējams, ka Ministru kabinets nav paredzējis savstarpēji līdzsvarotu un saskaņotu tiesisko regulējumu. Ja Noteikumu Nr. 676 16. punkta mērķis cita starpā ir bijis neatbalstīt uzņēmējus, kuri nav pienācīgi veikuši saistību izpildi pret valsti, tad valdībai bija ne vien skaidri jānedefinē, kas ir “nepienācīgas saistību izpildes” kritēriji, bet arī bija jānosaka līdzvērtīgs to apmērs.

No Noteikumu Nr. 676 16. punkta noprotams, ka par “nepienācīga saistību izpildi” ir uzskatāmi:

- 1) nodokļu (nodevu) parādi, kas kopsummā pārsniedz 1000 euro (16.1. apakšpunkts);
- 2) ja uzņēmums ir izslēgts vai pēdējo divu gadu laikā ir bijis izslēgts no VID pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra (izņemot gadījumu, ja tas izslēgts pēc savas iniciatīvas) vai tam ir vai pēdējo divu gadu laikā ir bijusi apturēta saimnieciskā darbība (16.3. apakšpunkts);
- 3) ja uzņēmums iepriekšējo sešu mēnešu laikā pirms ārkārtējās situācijas izsludināšanas nodokļus vidēji mēnesī aprēķinājis mazāk nekā 200 euro apmērā (16.4. apakšpunkts);
- 4) ja uzņēmums vai tā valdes loceklis iepriekšējā gadā un iesnieguma izvērtēšanas brīdī ir sodīts par pārkāpumu, kas attiecas uz uzņēmuma nodokļu saistībām, pārkāpumiem muitas jomā, vai par darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumu, izņemot gadījumu, ja par atsevišķu

² <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40494939>

³ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-02-01 4. punktu, <https://likumi.lv/ta/id/212380>

⁴ Satversmes tiesas 2017. gada 2. novembra tiesneša atsevišķās domas "Satversmes tiesas tiesneses Daigas Rezevskas atsevišķās domas lietā Nr. 2016-14-01 "Par Solidaritātes nodokļa likuma 3., 5., 6., 7. un 9. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam"", <https://likumi.lv/ta/id/295883>

pārkāpumu ir piemērots brīdinājums vai naudas sods, kas nepārsniedz 151 *euro*, un gada laikā sodu kopsumma nepārsniedz 500 *euro*.

Gandrīz visi minētie ierobežojumi, izņemot Noteikumu Nr. 676 16.4. apakšpunktu⁵, ir saistīti ar normatīvā regulējuma neievērošanu. Tiesībsargs nerod saprātīgu izskaidrojumu, kādēļ atbalsts pienāktos uzņēmējam, kas valstij ir parādā (nav samaksājis), piemēram, valsts sociālas apdrošināšanas iemaksas 1000 *euro* apmērā (tādējādi arī ietekmējot darba ņēmēja tiesiskās intereses), bet atbalstu nesniedz uzņēmējam, kas, piemēram, administratīvi sodīts ar 350 *euro* par informatīvās deklarācijas par darba ņēmējiem, kura tiek iesniegta par personām, kuras uzsāk darbu, neiesniegšanu nodokļu normatīvajos aktos noteiktajā termiņā⁶, un kas pārkāpumu ir atzinis, samaksājot sodu. No minētā piemēra saistības pret valsti nepienācīgi ir izpildījis nodokļa parādnieks, nevis uzņēmējs, kas samaksājis sodu un atzinis kļūdu. Tāpat nav rodama samērība starp saistību apmēra atšķirībām, proti, kādēļ atbalsta saņemšanai ir pieļaujams nodokļa parāds 1000 *euro* apmērā vai arī neierobežots daudzums nelielu administratīvo pārkāpumu, kuru naudas soda kopsumma var veidot 500 *euro* lielu (neskaitot citu soda veidu neierobežotu pastāvēšanu), bet administratīvais sods 152 *euro* apmērā (turklāt samaksāts) ir šķērslis atbalsta saņemšanai.

[2.2.] Otrkārt, tiesībsargs nerod saprātīgu skaidrojumu, kādēļ atbalsta saņemšanai ierobežojami tikai tie uzņēmēji, kuriem administratīvo sodu piemēroja tikai par pārkāpumu, kas attiecas uz uzņēmuma nodokļu saistībām, pārkāpumiem muitas jomā, vai par darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumu. Šīs jomas ir būtiskas sabiedrības interešu nodrošināšanai, tomēr jebkurā citā jomā izdarīts nopietns administratīvais pārkāpums ir tik pat nozīmīgs sabiedrības interesēm. Piemēram, sabiedrības interesēm ir tik pat nozīmīga (ja pat vēl ne nozīmīgāka) kā nodokļu deklarācijas iesniegšanas pienākuma izpilde vai pareiza un precīza pārtikas aprites noteikumu ievērošana. Šo noteikumu neievērošanas sekas Latvijas sabiedrībai ir labi zināmas saistībā ar vairāku bērnu saindēšanos bērnudārzos 2019. gadā no nekvalitatīvas pārtikas⁷. Par pārtikas aprites prasību pārkāpšanu juridiskajām personām bija paredzēts sods no 400 līdz 700 *euro*⁸. Bet šobrīd sods ir no 400 līdz 4000 *euro*⁹. Ievērojot minēto, Noteikumi Nr.676 paredz atbalstu uzņēmējam, kas administratīvi var būt sodīts pat 4000 *euro* apmērā sabiedrības interesēm ārkārtīgi svarīgā jomā, taču vienlaikus atbalsts var būt atteikts par salīdzinoši mazāk nozīmīgu sabiedrībai kopumā pārkāpumu nodokļu jomā. Ievērojot minēto, uzskatu, ka Ministru kabinets nav ievērojis vienlīdzības principu, pieņemot Noteikumu Nr. 676 16.5. apakšpunktu.

[2.3.] Treškārt, taisnīgums prasa, lai labumu sadale notiktu proporcionāli nopelniem. Iepriekš izanalizētās situācijas spilgti apliecina, ka Noteikumu Nr. 676 16.5. apakšpunkts neparedz Noteikumos Nr. 676 paredzētā atbalsta (“labuma”) sadali samērīgi (“proportionāli nopelnītajam”). Jau pieminētā Noteikumu Nr. 676 pieņemšanas vēsturiskā gaita un šajā vēstulē minēto piemēru analīze liecina, ka Noteikumu Nr. 676 16.5. apakšpunkta pieņemšana ir bijusi drīzāk kā kritērijs, lai samazinātu atbalsta

⁵ Iebildumus par šī punkta tiesiskumu tiesībsargs jau ir paudis Ministru kabinetam, <https://www.tiesibsargs.lv/news/lv/uznemeju-atbalsta-grantu-noteikumi-neatbilst-vienlidzibas-un-taisniguma-principam-tie-steidzigi-ir-jalabo>

⁶ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, 159.8. panta septītā daļa. <https://likumi.lv/ta/id/89648/redakcijas-datums/2020/06/10#p159.8>

⁷ Sk., piemēram, <https://www.la.lv/pec-smagas-saindesanas-bernudarzos-sigulda-hospitalizeti-vairaki-berni>

⁸ Sk. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, 103.3. panta pirmā. <https://likumi.lv/ta/id/89648/redakcijas-datums/2020/06/10#p103.3>

⁹ Sk. Pārtikas aprites uzraudzības likuma 34.pantu, <https://likumi.lv/ta/id/314806>

saņēmēju loku, nevis, lai taisnīgi piešķirtu valsts atbalstu Covid-19 krīzē cietušajiem uzņēmumiem.

[3] Kā jau šajā vēstulē minēju, no Satversmes 1. pantā nostiprinātā demokrātiskas republikas jēdziena izriet valsts varas pienākums savā darbībā ievērot tiesiskas valsts pamatprincipus. Visupirms tas nozīmē, ka likumdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams¹⁰.

Ievērojot konstatēto un pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 11. panta 1., 2., 3., 4. punktu un 12. panta 8. punktu, aicinu Ministru kabinetu novērst Noteikumu Nr. 676 16.5. apakšpunkta neatbilstību Satversmes 1. pantam.

Ar cieņu

tiesībsargs

J. Jansons

Koņuševskis 67201412, 27196417
raimonds.konusevskis@tiesibsargs.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

¹⁰ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija 36 sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 26. punktu, <https://likumi.lv/ta/id/281713> un 2008. gada 2. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-22-01 18.3. punktu, <https://likumi.lv/ta/id/176529>